

ליטול שכר, **דכתיב** שאמר משה לישראל: **"ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם"**, רואים ממקרא זה שנצטוו משה ללמד את ישראל תורה.

וכתיב עוד שאמר משה לישראל: **"ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי"**.

ומה שאמר משה: **"כאשר צוני ה'"**, על כרחך הכוונה, שצוני ה' ללמדכם בחינם, שודאי שלא אמר כך כדי שלא יחשבו שאמר דברים אלו מעצמו, שהרי כתוב שאמר הקדוש ברוך הוא למשה: **"וגם כך יאמינו לעולם"**⁽⁷²⁾.

ודורשים: **מה אני**, משה, מלמד אתכם **בחנם**⁽⁷³⁾, **אף אתם נמי** — תלמדו לעולם **בחנם**.

אם כן, **מקרא נמי** צריך ללמדו דווקא **בחנם** ומתציין: **רב אמר**, במשנתנו מדובר לגבי **שכר שימור**, שנוטל שכר עבור זה שהוא משמר את הלומדים.

וסתם לומדי מקרא קטנים הם, שצריכים שימור⁽⁷⁴⁾. אבל לומדי מדרש וכו', שגדולים הם⁽⁷⁵⁾, אינם צריכים שימור.

משום דקמהני ליה המדיר בזה שאינו נוטל ממנו שכר על הלימוד!⁽⁷⁰⁾

אם כן, כשמלמדו **מדרש נמי קמהני ליה** מאותה סיבה עצמה, ולמה מותר לו ללמדו מדרש?!

אמר שמואל: באמת מן הדין מותר ליטול שכר רק על המקרא, ולא על המדרש, וכפי שיתבאר להלן הטעם. אלא שיש מקומות שהחמירו על עצמם שלא ליטול שכר אף על המקרא, ובמקומות אלו באמת מותר ללמדו אף מקרא. אבל משנתנו מדברת **במקום שנוטלין שכר על לימוד המקרא, ואין נוטלין שכר על לימוד המדרש**. ולכן מותר ללמדו דווקא מדרש ולא מקרא.

ותמהינן: **מאי פסקא?** למה העמיד התנא דבריו דוקא במקרה כזה, שנוטלין שכר רק על המקרא ולא על המדרש?! והרי היה לו לומר דין עקרוני, שמוותר לו ללמדו רק דבר שאין נוטלים עליו שכר!

ומבארינן: **הא קא משמע לן, דאפילו במקום שנוטלין שכר על לימוד התורה, דווקא על המקרא שרי למשקל שכר, אבל על המדרש — לא שרי למשקל**⁽⁷¹⁾.

ותמהינן: **מאי שנא מדרש דלא**, שאסור

א-זא

70. אבל הלימוד עצמו אינו נחשב הנאה, שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו!

71. וכך היא ההלכה, שאסור ליטול שכר על המדרש. אבל שכר בטלה — מותר ליטול, כדאיתא בירושלמי.

72. כך פירש הר"ן. והמהרש"א מפרש, דכיון שה' ציוני ללמדכם, על כרחך שצריך אני ללמדכם בחינם, שהרי אסור ליטול שכר על קיום המצוות. עיי"ש.

73. הרא"ש מבאר, דהיינו, שציוני ה' ללמדכם בחינם, כפי שהקדוש ברוך הוא לימדני בחינם. ותוס' כתב, דמסתמא לא נטל משה שכר לימוד מישראל, שהרי עשיר גדול היה.

74. שלא ילכו ברחובות ובשווקים ויזיקו ויחנכו לדברים רעים. רא"ש. ותוס' כתבו, שצריכים שימור שלא ילכו אנה ואנה.

75. כדתנן במס' אבות [פ"ה משנה כ"א]: **"בן חמש שנים — למקרא, בן עשר — למשנה"**.

ואף שאין בית דין מצווין להפריש קטן אוכל נבילות, מכל מקום אין מאכילין אותו בידים. וכאן, אם ילמדנו בחינם, הרי הוא מהנהו! (77)

ומקשינן: אי משנתינו מדברת בקטן, אימא סיפא: אבל מלמד את בניו של המודר מקרא. וכי קטן בר בניו הוא?

ומתריצין: משנתינו חסורי מחסרא, והכי קתני:

לא ילמדנו מקרא — בקטן.

אם היה גדול, מלמדו לו ולבניו (78) מקרא.

מיתבי: תינוקות לא קורין בתחילה [לא קורין דבר חדש שלא למדוהו קודם לכן] בשבת.

אלא אם כבר למדו את אותו ענין לפני שבת,

ורבי יוחנן אמר: במשנתנו מדובר בשכר פיסוק טעמים, שאין לימוד זה מדאורייתא, ולכן אינו בכלל חוקים ומשפטים, ומותר ליטול עליו שכר (76).

תנן: לא ילמדנו [את המודר] מקרא.

בשלמא למאן דאמר מה שמותר ללמד מקרא בשכר, היינו משום שנטל שכר פיסוק טעמים, היינו דלא ילמדנו בחינם מקרא, שהרי מותר לו ליטול שכר, ואם אינו נוטל — נמצא שמהנהו.

אלא למאן דאמר שמה שמותר ליטול שכר על המקרא, היינו שכר שימור, וכי גדול בר שימור הוא? הרי הוא שומר את עצמו! ואם כן, הרי אסור לו ליטול שכר כשמלמדו, ולמה אסור למדיר ללמדו בחינם, הרי אינו מהנהו?

ומתריצין: בקטן קתני. כלומר, מדובר שהדיר קטן, ולכן אסור לו ללמדו בחינם.

יסוד הדין אם אפשר להדיר קטן תלוי ביסודו של המשנה למלך שיש שני סוגי נדר, האחד עם התפסה בקרבן, שבו נאמר דין מעילה בקונמות. והשני ללא התפסה בקרבן, שהוא איסור גרידא, שאין בו דין מעילה.

והש"ך והט"ז [יור"ד סי' ר"ה] אף רוצים לומר שרק בנדר שנאמר בהתפסה בקרבן או בהקדש, ייאסר גם קטן [לגבי איסור האכלתו בידים], כי חלות הקדושה היא האוסרת אותו. אבל אם יאסור על קטן בלשון נדר סתם, ייתכן וכלפי קטן לא יתפוס האיסור כלל.

78. מה שמותר ללמד את בניו, אף שהם בני שימור, היינו משום דלא גרע ממה ששנינו שיכול לזון בניו ובנותיו.

76. ונפקא מינה בין הטעמים, לענין לימוד מקרא לגדול. שלשית רב — אסור, שהרי לדעתו פיסוק טעמים מדאורייתא הוא, ואסור ליטול עליו שכר. ואילו שלשית רבי יוחנן — מותר. ולכן, כיון שהלכה כרבי יוחנן, מותר ליטול שכר על לימוד מקרא אף מגדול. וכך פסק הרמב"ם [פ"ו מהל' נדרים]. ר"ן.

77. כך כתב הר"ן. והרשב"א הביא תירוץ נוסף, שמדובר בקטן שהוא "מופלא הסמוך לאיש", שעליו אמרו במס' נדה [מ"ו א'], שאם הקדיש הקטן הזה ואכל, הרי הוא לוקה, שלגבי איסור בל יחל התחדש שקטן בן י"ב שנה ויום אחד היודע לנדור, נדרו נדר, והוא הדין שאפשר להדיר אותו הנאה.

ועיי' בשיעורי רבי שמואל כאן שביאר כי

או ששכרו לשמור את הפרה [פרה אדומה],
שלא יעלה עליה עול, ושלא תומם,

או ששכרו לשמור את הזרעים [לצורך קרבן
עומר ושתי הלחם] —

אין נותנין לו שכר שבת.

לפיכך אם אבדו בשבת — **אינו חייב** לז-ב
באחריותו, שהרי על השמירה בשבת אינו
נוטל שכר, והרי הוא שומר חנם.

ואם היה הפועל **שכיר שבת** [שבוע אחד],
או שהיה **שכיר חדש**, או שהיה **שכיר שנה**,
או שהיה **שכיר שבוע** [שבע שני שמיתה],
נותן לו שכר שבת. שכיון שלא הזכיר את
השבת בפירושו, אלא הבליעה בין שאר
הימים, אין זה נחשב שכר שבת.

לפיכך אם אבדו — חייב באחריותו!

רואים שמותר לשלם שכר שבת על ידי
הבלעה!

אלא גבי שבת היינו טעמא דאין קוראין
בתחילה, משום דיפנו אבחתהון דינוקו
למצותא דשבתא [כדי שיתפנו אבות
התינוקות למצוות השבת, וישתעשעו עם
התינוקות. ואם יהא מותר לקרות בתחילה
בשבת, יחושו האבות לביטולם של
התינוקות⁽⁸⁰⁾].

ואיבעית אימא: משום דבשבתא אכלין

הרי הם **שונין**, חוזרים ומשננים, את אותו
ענין **בראשון** [אף שזו פעם ראשונה שהם
חוזרים ושונינים אותו].

ועתה, **בשלמא למאן דאמר** שהשכר
שמשלמים על לימוד מקרא הוא **שכר פיסוק**
טעמים, היינו דאין קורין בתחילה **בשבת**,
שהרי עיקר לימוד פיסוק טעמים הוא בפעם
הראשונה, וטרחה מרובה, ונוטלין על כך
שכר, והרי זה שכר שבת!

אבל על החזרה אין נוטלין שכר, משום שאז
כבר אינו טורח גדול ללמד פיסוק טעמים,
ולכן שונין בראשון.

אלא למאן דאמר שמה שמשלמים הוא **שכר**
עבור שימור התינוקות, **אמאי אין קורין**
בתחילה בשבת, **ואמאי שונין בראשון**, מאי
נפקא מינה בין לימוד ראשון לחזרה לענין
זה, **הא גם אם למדו כבר את הענין, איכא**
שכר שימור דשבת!

ודחינן: **וליתעמיר**, שהשכר הוא עבור פיסוק
טעמים, **שכר פיסוק — בשבת מי אסור?** הרי
הבלעה בשאר ימי השבוע היא, שאינו משלם
לו שכר שבת בנפרד, אלא מבליע את שכרו
בשאר ימי השבוע, ותשלום שכר שבת על
ידי הבלעה — **מישראל שרי!**

דתניא: השוכר את הפועל כדי לשמור את
התינוק [שהיו מגדלים תינוקות בחצרות
הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום,
כדי שיהיו טהורים כדי למלא מים מן המעיין
לקדש אפר פרה⁽⁷⁹⁾],

הללו ממלאים מים למקדשין, ומזין עליו כל
שבעה.

80. כך פירש הר"ן. והרא"ש כתב, דאם היו

79. כך פירש הר"ן. ורש"י במס' בבא מציעא
[נ"ח ע"א] כתב, דהיינו לפי שעשו מעלה בכהן
השורף את הפרה, שתהא פרישתו בטהרה, ואין
אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה, והתינוקות